

УДК 65.012.8

Кравчук О.Я., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Інвестиції ТНК як фактор прискорення економічного розвитку вітчизняної економіки

У статті розглядається позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК на українському ринку, перспективи співпраці України з багатонаціональними компаніями.

Ключові слова: глобалізація та транснаціоналізація світової економіки, транснаціональні корпорації, прямі іноземні інвестиції.

Kravchuk O.

TNK investment as a factor to improving economic development in the domestic economy

The article examines the positive and negative effects of TNCs on the Ukrainian market, the prospects of Ukraine's cooperation with multinational companies.

Key words: globalization and transnationalization of the world economy, transnational corporations, direct foreign investments.

Кравчук О.Я.

Инвестиции ТНК как фактор ускорения экономического развития отечественной экономики

В статье рассматриваются положительные и отрицательные последствия деятельности ТНК на украинском рынке, перспективы сотрудничества Украины с многонациональными компаниями.

Ключевые слова: глобализация и транснационализация мировой экономики, транснациональные корпорации, прямые иностранные инвестиции.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувалися посиленням процесів глобалізації та транснаціоналізації світової економіки, тобто посиленням взаємозв'язку і взаємозалежності основних сфер, елементів, суб'єктів світової економічної системи в результаті глобальних операцій транснаціональних корпорацій (ТНК). З-поміж головних суб'єктів глобалізації світової економіки ТНК на сьогоднішній день відіграють одну з провідних ролей.

Економічна могутність ТНК в кінці ХХ століття досягла планетарних масштабів. Це зумовлено тим, що ТНК сьогодні

контролюють до половини світового промислового виробництва, 63% світової торгівлі, а також приблизно 80% патентів та ліцензій на нову техніку, технологію і ноу-хау. Під контролем ТНК перебуває 90% світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, лісоматеріалів, тютюну, джута та залізної руди, 85% - ринку міді і бокситів, 80% - чаю та олова, 75% - бананів, натурального каучуку та сирової нафти. Половина експортних операцій США здійснюються американськими та іноземними ТНК. У Великобританії їх частка сягає 80%, а в Сінгапурі – 90%. Більша частина платежів, пов'язаних з трансфертом нових технологій, здійснюється в середині ТНК: у США їх частка складає 80%, у Великобританії 90%. Окрім того, ТНК здійснюють понад 90% світових ПП [1, с.94].

Зважаючи на це, багато країн намагаються використати науково-технічний, інвестиційний, експортний потенціал ТНК для вирішення внутрішніх економічних проблем. Тим більше досвід зарубіжних країн (особливо країн Південно-Східної Азії) свідчить, що транснаціональні корпорації можуть відігравати провідну роль у розвитку приймаючих країн та їхній інтеграції у світове господарство. В багатьох випадках діяльність ТНК сприяла суттєвим структурним перетворенням в приймаючих країнах, активно впливала на експортно-імпорتنі операції та підвищувала конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження теоретичних аспектів конкурентних стратегій ТНК та глобалізації світової економіки. знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Рогача О., Юрчишина В, Шниркова О., Плотнікова О., Новицького В., Кутовенка А., Якубовського С. та інших. Однак на сьогоднішній день відсутні чіткі критерії, які давали б змогу оцінити рівень впливу глобалізації на зміну конкурентних стратегій ТНК, виявити деструктивні внутрішні та зовнішні чинники, які обумовили існуючі тенденції.

Цілі статті. З огляду на це постає завдання дослідження конкурентних стратегій ТНК, їх конкурентних переваг, позитивних та негативні наслідків діяльності на українському ринку, перспектив співпраці з Україною.

Тобто цілями нашого дослідження є аналіз зміни стратегій діяльності ТНК під впливом глобалізації та перспективи співпраці ТНК з Україною.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кінець ХХ–початок ХХІ століть позначився поглибленням кооперації між країнами, інтернаціоналізацією світового господарського життя. Різні сфери та суб'єкти світової економіки під впливом розгортання інформаційної та телекомунікаційної революції, поглиблення міжнародного поділу праці, тяжіння світової економіки до єдиних стандартів та цінностей стали більшою мірою взаємозалежними.

Глобалізація економіки значно прискорилась в останні десятиліття, коли ринки капіталу, технологій, товарів, праці ставали все більш взаємозалежними й інтегрованими в мережу ТНК. До основних суб'єктів глобалізації світової економіки можна віднести міжнародні організації; країни “великої сімки”; регіональні об'єднання держав (ЄС, НАФТА та інші); великі міста; транснаціональні корпорації.

ТНК постійно концентрують зусилля на встановленні нових зв'язків у виробництві, розробці, дизайні, товарній універсалізації і ефективному маркетингу. Вони спрямовані на експансію, намагаються проникнути на нові ринки, виступають за єдині ліберальні правила господарської діяльності, а також слугують важливим інструментом глобалізації ринків шляхом розширення інформаційної інфраструктури [1, с.93].

ТНК стали головними суб'єктами економічної діяльності у світовому економічному просторі. З огляду на це, багато вчених стверджують про настання ери транснаціональної економіки чи нової цивілізації транснаціонального бізнесу. Транснаціоналізація – це якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, що являє собою процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК [3, с.24].

ТНК можна розглядати як економічно єдину систему угруповання підприємств, які здійснюють свою діяльність у багатьох країнах, керуються і контролюються як правило з єдиного центру і складаються з материнської компанії, дочірніх

підприємств, філіалів та відділень.

Зазначимо, що ТНК, володіючи великими ресурсами, ніколи не витрачають їх не раціонально, а здебільшого схильні до консервативних оцінок щодо привабливості країн світу. Крім того, для таких компаній вже не становлять інтерес окремі позитивні, проте короткотермінові чинники розвитку (такі, наприклад, як дешева робоча сила чи сировина). ТНК більше віддають перевагу довгостроковому надійному економічному середовищу. Саме це, насамперед, мають урахувати країни, які б хотіли залучити капітал ТНК.

Глобалізація світової економіки вимагає як від окремих компаній, так і від країн поглиблення спеціалізації. ТНК на сьогоднішній день за ступенем мобільності, здатністю до зміни організаційних структур, швидкістю впровадження останніх досягнень НТП набагато перевищують національні та регіональні форми господарювання.

ТНК сприяють суттєвим структурним перетворенням в приймаючих країнах, активно впливають на експортно-імпорتنі операції, сприяють розвитку різноманітних форм виробничого та науково-технічного співробітництва, визначають місце країни в міжнародному поділі праці [2, с.35].

В умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки ТНК визначають конкурентоспроможність не лише окремих галузей але й країн. З огляду на це, актуальним є питання формування конкурентних стратегій ТНК.

Починаючи з 70-х років, відбуваються значні зміни в характері конкуренції, яка набуває рис глобальної конкуренції, за якої найбільші ТНК конкурують між собою на глобальному ринку, а не на окремих національних ринках [4, с.147].

У таких умовах стратегія ТНК формується під впливом наступних чинників: вартість ресурсів на різних національних ринках; рівень оподаткування в різних країнах; очікувана динаміка відсоткових ставок на різних національних ринках, курси валют, умови кредитування та фінансування експортних операцій у кожній країні, де розміщені підрозділи ТНК.

Конкурентні переваги ТНК на сучасному етапі є:

- 1) можливість акумулювання фінансових та інших ресурсів

для здійснення стратегічних дій, спрямованих на розширення частки ринку в певній країні чи у світі загалом;

2) широка збутова мережа ТНК, яка зосереджена у багатьох країнах світу та створює можливості для стабільного збуту продукції, економії на масштабах;

3) можливість використання своєї торгової марки для здійснення нових видів діяльності, зменшуючи таким чином, витрати на рекламу та просування товару на новий ринок;

4) значні досягнення у науково-дослідній сфері, у впровадженні останніх досягнень науки та техніки у виробництво. Конкурентні переваги від нововведень можуть використовуватися як головною компанією, так і філіями ТНК в різних країнах.

На ТНК діють як національні, так і глобальні конкурентні сили. У глобальному масштабі конкурентами ТНК можуть бути інші багатонаціональні компанії. Національні конкурентні сили представлені товаровиробниками країни, на ринок якої прагне проникнути ТНК.

ТНК, як правило, робить вибір між стратегією здійснення самостійної діяльності та стратегією використання різних форм співпраці з місцевими виробниками, аж до їх придбання. При прийнятті рішення про вибір стратегії ТНК має оцінити оптимальний розмір виробництва, витрати на переміщення продукції, співвідношення міжнародних і національних конкурентів, їх унікальні можливості. У галузях з високим рівнем рентабельності ТНК відчує найбільший спротив з боку вже діючих на цьому ринку компаній, особливо з боку інших ТНК.

За умов глобалізації ТНК використовують нові типи стратегій, що визначаються як глобальні.

Глобальні стратегії формуються під впливом соціально-економічних умов у різних країнах та культурних особливостей, що існують на певних ринках. Для діяльності на глобальних ринках

ТНК може обрати одну або низку стратегічних можливостей, зокрема:

1. Підтримання найнижчих витрат на виробництво та збут продукції порівняно з конкурентами. У разі вибору такої стратегії компанія координує діяльність у різних країнах з метою мінімізації своїх витрат.

2. Стратегія підтримання найнижчої ціни на продукт порівняно з конкурентами в кожній країні, де оперує компанія.

3. Стратегія глобальної диференціації, за якої продукція компанії характеризується певними рисами, що відрізняють її від продукції конкурентів у різних країнах.

4. Стратегія глобального фокусування, яка полягає у визначенні однієї і тієї ж ринкової ніші як фокусу діяльності компанії в різних країнах. Реалізація цієї стратегії пов'язана з підтриманням низьких витрат чи диференціації на цільовому сегменті (ніші) ринку.

5. Підтримка виробництва в одній країні та експорт товарів на інші національні ринки через власну збутову мережу або інші канали збуту.

6. Надання ліцензій на технологію чи на виробництво та реалізацію продукції компанії, за яких її доходи на певному ринку формуються за рахунок роялті від використання технології або торговельної марки компанії [4, с.156].

Багаторічний досвід функціонування ТНК засвідчив недоцільність застосування ідентичної конкурентної стратегії для національних ринків з істотно відмінними умовами ведення бізнесу. Виникла необхідність адаптації основної конкурентної стратегії (найнижчих витрат, диференціації, фокусування) до умов ринку і потреб споживачів у кожній з країн, тобто використання багатонаціональної стратегії.

В умовах багатонаціональної стратегії філії ТНК стають більшою мірою незалежними від материнської компанії у здійсненні виробничої та збутової політики, виробництво адаптується до місцевих потреб, постачальниками стають місцеві виробники.

ТНК може також використовувати стратегію багатонаціональної диверсифікації, яка полягає у розширенні видів її діяльності. Прийняттю рішення про використання такої стратегії передують оцінка привабливості певного виду бізнесу компанії та аналіз соціально-економічних умов країн, у яких впроваджуватиметься цей бізнес.

Головними мотивами виходу ТНК на український ринок є такі: завоювання нових ринків збуту, потенціал вигідного

використання українських факторів виробництва, бажання диверсифікації діяльності між значною кількістю ринків, традиційні економічні зв'язки між компаніями країн СНД, схожі характеристики середовищ країн СНД.

До головних перешкод на шляху інвестиційної діяльності світових ТНК в Україні можна віднести: неврегульованість та нестабільність правової бази, недосконалість податкової системи та значний податковий тиск, високий рівень бюрократії і корумпованості посадових осіб, низький платоспроможний попит українських споживачів, недостатня транспарентність (прозорість) процесу приватизації, неефективність судової влади, повільний розвиток фондового ринку.

На макрорівні найважливішими напрямками позитивного впливу світових ТНК на економіку України є: поглиблення інтеграції економіки України в світову економіку, вирішення проблем зайнятості в Україні, сприяння підвищенню якості життя українських громадян, сплата податків в державний бюджет України та фінансування соціальних програм, запровадження сучасних методів менеджменту, підвищення технологічного розвитку України.

На мікрорівні можна виділити такі переваги: встановлення партнерських стосунків зі світовими ТНК, підвищення конкурентоспроможності українських компаній, отримання доступу до іноземних ринків товарів та послуг, фінансування діяльності українських компаній за рахунок ресурсів ТНК, прийняття іноземними ТНК інвестиційних зобов'язань при приватизації державних підприємств. Підприємства з іноземними інвестиціями мають багато можливостей щодо вирішення проблеми дефіциту фінансових ресурсів, у тому числі, позики від інших підрозділів ТНК, дешеве кредитування від транснаціональних банків під гарантії материнської компанії.

Існує також цілий ряд можливих негативних наслідків, які несуть ТНК для національних економік. Найбільшими загрозами, які може принести діяльність світових ТНК для України, є: монополізація українського ринку та пов'язане з цим банкруство українських компаній, значна економічна залежність України від іноземних ТНК та ухилення ТНК від сплати податків.

Світові ТНК зможуть оптимізувати свої стратегії в Україні і сформувати стратегічне партнерство з українськими компаніями завдяки: підвищенню якості доінвестиційного аналізу об'єктів інвестування; юридичного закріплення чіткого розмежування прав та обов'язків ТНК та українських партнерів; проведення аналізу справедливої вартості української компанії – об'єктів інвестування; постійний моніторинг політичних ризиків в Україні та налагодження добрих стосунків з українськими державними органами; підвищення фінансової результативності через більш повне використання конкурентних переваг ТНК.

Головними конкурентними перевагами українських компаній є: відмінне знання українського ринку, статус національного виробника, налагоджені зв'язки з державними органами, наявність розгалужених філіальних мереж, стабільне положення на українському ринку, усталені ділові відносини з постачальниками.

Висновки. Тобто перспективи майбутньої широкомасштабної та ефективної діяльності світових ТНК на ринку України включають:

- забезпечення сталого зростання української економіки;
- глибоку інтеграцію вітчизняної економіки в світову;
- зростання технологічного розвитку українських підприємств;
- підвищення добробуту населення України до рівня розвинених країн Європи;
- формування могутніх ТНК українського походження;
- вступ України в Світову Організацію Торгівлі та Європейський Союз.

Вцілому стратегія залучення Україною інвестицій ТНК має базуватися на формуванні збалансованої системи умов та факторів, які роблять українську економіку привабливою для ТНК. При реалізації стратегії залучення інвестицій ТНК в повній мірі мають враховуватися національні інтереси України, а також як позитивні так і негативні наслідки, які несуть світові ТНК для України.

1.Юрчишин В. Глобалізація – тимчасовий феномен чи довгострокова реальність? / Вісник Української академії державного Управління при президенті України. – 2016. - № 3. – С. 91 – 97.

2.Рогач О. Транснаціональні корпорації та економічне зростання. – К.: ВПЦ «Київський університет», 1997. – 144 с.

- 3.Рогач О. І., Шнирков О.І. Транс націоналізація світового господарства та перехідні економіки: Навчальний посібник. – К.: ВЦ “Київський університет”, 2009. – 302 с.
- 4.Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / В Рокоча, О. Плотніков, В Новицький та ін. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
- 5.Розвиток фінансових стратегій транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / А.М. Кутовенко; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2003. — 20 с.: табл. — укр

УДК 339.92

Лютак О.М., к.е.н., доцент

Квас І.В., ст. гр. МЕВм-61

Луцький національний технічний університет

Оцінка етапів та наслідків підписання угоди між Україною та ЄС

У статті розглянуто етапи підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що замінила Угоду про партнерство та співробітництво та визначила правову базу, основи відносин між цими суб'єктами міжнародних економічних відносин, передбачає спільну відданість близьким і міцним відносинам, що базуються на спільних цінностях, зокрема, повному обсягу демократичних принципів, верховенства права, доброго управління, прав людини та основних свобод. Досліджено переваги та недоліки інтеграції України до ЄС, визначено специфіку взаємовідносин в контексті реалізації адміністративної реформи та інноваційного табло.

Ключові слова: Європейський союз, зона вільної торгівлі, співробітництво, інтеграція, асоціація.

Liutak O., Kvas I

Evaluation of stages and consequences of sign agreement between Ukraine and EU

The article describes the stages of signing the Association Agreement between Ukraine and EU, which has replaced the Partnership and Cooperation Agreement and defined the legal framework, the basis of relations between these subjects of international economic relations, provides for a common commitment to close and lasting relations based on common values, in particular, the full range of democratic principles, rule of law, good governance, human rights and fundamental freedoms. The advantages and disadvantages of integration of Ukraine into EU are explored, the specificity of the relationship in the context of the implementation of administrative reform and innovation scoreboard is determined.